

EFEKTIVNOST PRÁVA A SOCIÁLNÍ POLITIKA STÁTU

EFFECTIVENESS OF LAW AND SOCIAL POLITICS OF STATE

Viktor Jansa

Anotace:

Důležitost představy o efektivnosti práva je z hlediska optimalizace systému právní regulace nezastupitelná. Současné dva přístupy ke zkoumání efektivnosti práva, nákladově výsledkový a funkcionální zcela nevyhovují a jsou pro právníky těžko pochopitelné. Také politická elita nemá zájem zcela jednoznačně určit kritéria efektivnosti či neefektivnosti práva. Výsledkem je počátek chápání práva a zákonů jako zboží, které možno měnit, koupit nebo vyrobit.

V současnosti se objevuje výrazný vztah mezi tvorbou práva a sociální politikou státu, umožňující doplnění funkcionálního přístupu statistickými údaji. Tento vztah se jeví jako tendence blízká zákonitosti.

Klíčová slova:

Efektivnost práva, systém právní regulace, sociální politika, právní stát, nákladově výsledkové pojetí, funkcionální pojetí, zákonitost, tendence

Abstract:

The importance of only probable idea of effectiveness of law is undelegate from the point of view of the optimisation of system of law regulation in the state. Recent two approaches to this problem, so called costs – return conception and functional conception are difficult even for lawyers and undesirable for elites. The final effect is the starting way to acceptance of law as goods, which is possible to change, buy or made.

Recent time the correlation between law and social politics of state is so expressive, that the functional approach can be supplement by some statistics. This correlations seems as the tendency quite near the regularity.

Keywords:

Effectiveness of law, system of law regulation, social politics, legal state, costs – return conception, functional conception, regularity, tendency.

ÚVOD

V současné době jsme velmi často svědky zajímavého společenského jevu. Určitá společenská skupina zpravidla formou stranického seskupení něco chce „a“ prosadí si k tomu přijetí zákona, aniž by to vyplývalo z celkového vývoje společnosti a jejích objektivních potřeb. Z úhlu zde prezentovaného pohledu není důležité, zda jde o zákon o dálničním obchvatu města, či v současnosti o zákon o předčasných volbách. Podstatné a velmi nežádoucí je, že právo na úrovni zákona se stává zbožím, které lze koupit, měnit, nebo přímo vyrobit.

Na objednávku české oligarchie, prostřednictvím demokratických mechanismů zákonodárné moci, tak u nás na místo právního státu roste jakýsi „obrovský právní dům“, který obyvatelům domu od 1. patra dává většinu existujících práv a možností daného právního systému. Od 1. patra po přízemí pak začínají narůstat právní povinnosti a omezení a

od suterénu do sklepení již fungují pouze povinnosti a donucení, vyplývající z vnitrostátních právních předpisů. Existující společenský stav beletrizuje proto, že ve standardní podobě je málo vnímám, ač právo se pomalu začíná blížit, též z uvedených důvodů, k mezní hranici své společenské efektivnosti. Jedním z výtahů, schodištěm do 1. patra a zpět, či skluzavkou směrem dolů je sociální politika a sociální zákonodárství moderního právního státu, které jsou nezastupitelnými faktory společenské efektivnosti práva.

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ ZÁKONODÁŘSTVÍ

Právní úprava sociální politiky vyplývá ze sociální funkce státu, která se dá charakterizovat jako činnost státu směřující k prosperitě společnosti a životní jistotě a rostoucí životní úrovni obyvatelstva. Vidno, že sociální politika a její právní úprava úzce souvisí s regulací politiky hospodářské. Podtrhuje to i skutečnost, že téměř veškeré moderní státy sociální politiku chápou pouze ve spojení s trhem práce a redukují ji na objekt pracovního práva a práva sociálního zabezpečení, vč. pojištění. Přitom v moderním sociálním zákonodárství vystupují zřetelně dva myšlenkové proudy. Zatímco francouzský přístup chápe náklady vyspělé sociální politiky jako umělé navýšení standardních ekonomických nákladů významně snižujících konkurenceschopnost tržních subjektů, německá koncepce sociální náklady chápe jako přirozenou nákladovou složku, z hlediska soutěže neutrální. Bez ohledu na tyto rozdíly integrovaná Evropa ve svých cílech sociální politiky (viz. Komunitární charta v souvislosti čl. 136/1 SES) právně fixuje takové oblasti a instituty, jako je podpora zaměstnanosti, rovnost mužů a žen, zlepšování životních a pracovních podmínek, sociální ochrana, sociální dialog, rozvoj potenciálu pracovních sil a boj proti vyloučení z trhu práce. Situace na poli nezaměstnanosti však ukazuje, že ani ve vyspělých evropských zemích tato koncepce právní úpravy sociální politiky včetně dalších prvků ochranného zákonodárství zachytit pád do sklepních prostor imaginárního právního domu nedovede. U nás je situace o to horší, že běžná evropská sociální politika a sociální zákonodárství dosud plně nefungují, zejména na úrovni malých a středních firem a méně kvalifikovaných pracovních sil. Současných 8,33% obyvatelstva ČR žijících na hranicích, nebo pod hranicí chudoby je varující, zejména proto, že u mnohých lidí nebyl tento pád nastartován na trhu práce, ale i z jiných důvodů, které naše sociální zákonodárství neřeší. Přitom negativní pole právní regulace zasahuje hrotem svých povinností a donucením stále výše, až k hranici průměrného příjmu a do středních zaměstnaneckých a podnikatelských vrstev české populace. Pro mnohé tyto subjekty je řešení i běžných právních vztahů zejména v méně standardních situacích spojeno s hrozbou skluzu ke hranici chudoby. Ukazuje se, že pro celých 40% české populace se právo počíná stávat spíše hrozbou než jistotou a zárukou stability. To spolu s tou částí populace, která se již vyskytuje na samém dně společenské hierarchie a s níž již oligarchicky orientovaný systém právní regulace jakoby pozitivně nepočítá (bezdomovci, narkomani, kriminální podsvětí, část romské populace, etc.), vytváří reálné předpoklady k snížení efektivnosti práva v této oblasti.

SPOLEČENSKÁ EFEKTIVNOST PRÁVA

Společenská efektivnost práva, chápeme-li ji v jejím funkcionálním pojetí, tj. klademe –li si otázku, jak právo plní své funkce a cíle, je tak výrazně snižována. Děje se tak skrze právní vědomí subjektů, které srovnávají cíle sociální politiky a sociálního zákonodárství, (mj. fixace a vytváření životních jistot obyvatelstva a růst jeho životní úrovně), se svojí situací a s reakcí státu a orgánů aplikace práva a dostávají se do stavu tzv. občanské neposlušnosti. Přitom v české společnosti neexistuje otevřená systémová koncepce sociálního zákonodárství, nýbrž „o místo na slunci“ usilují dvě rozdílné sociálně-právní představy. Dosavadní představa je charakterizována víceméně nahodilými plošnými a tudíž drahými a nesystémovými akcemi, druhá naopak nezaměstnané a nezabezpečené vtipně odkazuje na trh práce a na instituty zaměstnaných a zajištěných, tj. na kvalitní pojištění a zabezpečení ve stáří, což je koncepce sice levná, ale nerealná.

Závěrem lze možno říci, že korelace efektivnosti práva a neexistence kvalitní sociální politiky a odpovídajícího sociálního zákonodárství tenduje do polohy zákonitosti vývoje české společnosti. Jinak řečeno, pokud právo přestane být užitečným nástrojem minimálně pro 90% populace, nastartovaný děj se může stát již ve střednědobém výhledu těžko reversibilním.

Kontaktní adresa autora:

JUDr. Viktor Jansa CSc.
Česká zemědělské univerzita
PEF – katedra práva
Kamýcká 129
165 21 Praha 6 - Suchbát